

JÁNOS KIRÁLY ÉS HABSURG FERDINÁND EGYMÁS ELLENÉBEN KERESTÉK ISZTAMBUL SZÖVETSÉGÉT

Egy ország, két király

A mohácsi csata után a mély letargiába süllyedt országot a két megkoronázott király – János és Habsburg Ferdinánd – egymás közötti csatározása juttatta az anarchia szélére. Mindkét uralkodó annál a török szultánnál kilincselte szövetségért, aki egy évvel korábban kifosztotta az országot.

(folytatás 51. lapszámunkból)

→ DR. GARDA DEZSŐ

Szapolyai János erdélyi vajda 1526. október végén mintegy hatezer főnyi katonasággal és hívei tekintélyes táborával bevonult Budára. Könnyezett a székváros kormos romjai láttán, és egy héten át innen irányította a céltudatos szervezést. Székesfehérvár kapujában a polgárság küldöttségétől átvette a koronázó város kulcsait. A rendek nagy többségének részvételével megnyíló országgyűlés 1526. november 10-én Szapolyait magyar királlyá választotta, és a következő napon Podmaniczky István nyitrai püspök fejére tette Szent István koronáját. Szapolyait a koronázáskor igen népes főúri csoport támogatta. Az országgyűlésen az életben maradt nyolc püspökből öten, több mint húsz vármegye, a hét tárnoki város és az erdélyi három nemzet követői voltak jelen. Képviseltette magát a lengyel király megbízottja és a cseh király küldötte.

Szapolyai János a korabeli Magyarország legnagyobb birtokosaként jelentős haderőt mondhatott magáénak, és erdélyi vajdaként kiváló kormányzati tapasztalatokkal rendelkezett. János király uralkodói alkalmasságát kevesen

vonták kétségbe. Méltó temetéssel megadta a végtisztességet Lajos királynak, követet küldött Ferdinándhoz, és megkérte Mária királyné kezét.

Nem volt nyugati támogatás

János király azonnal elküldte követeit Európa minden hatalmához, hogy bejelentse megválasztását, ugyanakkor segítséget kért a törökellenes háborúra. Velence a protokoll szabályai szerint fejezte ki örömét. VII. Kelemen pápa már V. Károly császár zsoldosainak szorításában kitérő választ adott. VIII. Henrik angol király fájlalta a magyarok szenvedéseit, de tudatta: Magyarország messze van, és neki a pápát kell segítenie. A francia király bőkezűen ígért segítséget, de nem a török, hanem Ferdinánd ellen.

János király nem gondolhatott támadó háborúra Ferdinánd ellen. Minden katonai erejét a déli végekre fordította, és megnyerte magának a délvidéki menekült szerbeket sereggé szervező Cserni Jovant. A két király megválasztásából keletkező veszélyeket az országon belül és szélesebb körökben egyaránt felmérték. János és Ferdinánd király humanista műveltségű hívei, valamint a magyar, lengyel, német és cseh diplomaták egyaránt számoltak azzal, hogy a belháború és az ország megosztottsága csakis az oszmán birodalomnak kedvez.

Országegyesítő próbálkozások

Az országegyesítő szándékok első próbakövét az olmuízi tárgyalás jelentette. A megegyezés feltételeit hosszabb előkészítés után 1527. április 14-én írták alá. Ferdinánd királyt Leonhard von Harrach udvari kancellár, János királyt ugyancsak kancellárja, Werbőczy István képviselte. A közvetítést a

lengyel király vállalta, a tárgyalásokon az a Krzysztof Szydłowiecki kancellár elnökölt, aki már 1523-ban járt Budán, és kiválóan ismerte a magyar viszonyokat.

A racionális érvek a fenyegető válság diplomáciai megoldását javasolták. A magyarok féltették államiságukat, az ausztriaiak határaikat, a lengyel király attól tartott, hogy a polgárháború következtében a kontinens közepén megnyílik a török hadszíntér, és Közép-Európa minden országa veszélybe kerül. A kölni érsek, a bajor hercegek, a szász választó uralkodó egyaránt a két király elmentését tárgyalással vélte megoldhatónak.

→ A megkötött szerződés szerint a szultán vállalta: „visszaadja” János királynak egész Magyarországot. Szövetségi elkötelezettségén kívül II. Szulejmán mást nem kívánt.

Az 1527. június 1-jén megkezdődött tárgyalásokon az álláspontok szélsőséges követelésekből haladtak a kölcsönös közeledés irányába. Tizenöt nap múlva azonban hirtelen megszakadtak. Történelmi forrásaink nem adnak egyértelmű választ, hogy a nagy gonddal előkészített egyeztetéssorozat miért fulladt kudarcba. Ferdinánd helyzete a cseh koronázással megszilárdult, Károly császár itáliai sikere pedig az önbizalmát növelte. János király sem bízott a Habsburg tárgyalóküldöttség őszinteségében. Javában tárgyaltak még, amikor követe, Hieronimus Laski elindult Párizsba kettős utasítással. Nyílt célja, hogy a törökök ellen kérjen segítséget. Titkos utasítása

értelmében János király kötelezte magát, hogy hadba lép Ferdinánd ellen, Ferenc király beleegyezése nélkül nem köt békét, ha Franciaország befoglalja királyságát a Habsburg–francia békébe.

Habsburg Ferdinánd meghódítja az országot

Werbőczy István 1527. július 2-án Budán kihirdette: János király csatlakozott a Cognaci Ligához. A Nagyboldogasszony templomban pedig Antonio Rincon francia követ részvételével megtartott ünnepi szentmise jelezte, hogy János szövetségese lett a francia és az angol királynak, a pápának és Velencének. Werbőczy kiáltványa után Ferdinánd király csapatai megindultak Kazimir brandenburgi örgróf vezetésével Magyarország elfoglalására. A mintegy tizenegyezer főnyi zsoldosereget maga Ferdinánd vezette. János király nem tudott felkészülni a fegyveres harcra. Háromezer főnyi katonasága az ország déli végein meg sem kísérelhette az ellenállást.

Habsburg Ferdinánd elfoglalta Győrt, Esztergomot, és 1527. augusztus 20-án bevonult Budára, majd országgyűlést hirdetett. János király a Tiszántúltra menekült, és megpróbálta megvédeni Tokajt, a fontos tiszai átjárót, de szeptember 27-én vereséget szenvedett. Visszavonult Erdélybe, végül Lengyelországban keresett menedéket. Kiegészítési kísérlete kudarcba fulladt. Szövetségesei, a Cognaci Liga tagjai is magára hagyták

A magyar főurak, a vármegyék és a városok követői az 1527. október 8-án megnyílt budai országgyűlésen János királyt a haza ellenségének nyilvánították, és Ferdinánd királlyá koronázása mellett döntöttek. Székesfehérvárott 1527. november 3-án Ferdinánd két királyné – az özvegy

Mária és felesége, Anna – között vonult az oltár elé, ahol szintén Podmaniczky István nyitrai püspök helyezte fejére a koronát. A Habsburg királynak az augsburgi bankároktól a hadjáratra kapott kölcsöne azonban hamar elfogyott, ezért a János király híveinek birtokaival fizette tisztjeit és elégitette ki a hozzá csatlakozó főurat, nemeseket és városlakókat.

Szapolyai János

II. Szulejmánnal szövetkezik

János király 1527 őszén országát és hívei nagy részét elvesztette. Ferdinánd elfoglalta Magyarországot, de az ígért Habsburg katonai segítség helyett az országot anarchia fenyegette. János király 1527 első felében nem volt kapcsolatban az oszmán hatalommal. Több külföldi főúr megpróbálta ugyan rávenni a török orientációra, az uralkodó azonban nehezen szánta rá magát. Végül Hieronimus Laski főúr, Lengyelország primásának unokaöccse 1527. október 8-án elindult a Portára menlevél és ajándék nélkül egy igen nehezen teljesíthető utasítással: kössön szövetséget János király országa és az oszmán birodalom között úgy, hogy adófizetést ne vállaljon. Laskinak sike rült kedvező feltételekkel megkötni a török–magyar szerződést 1528. január 27-én. A megkötött szerződés szerint a szultán vállalta: „visszaadja” János királynak egész Magyarországot. Szövetségi elkötelezettségén kívül II. Szulejmán mást nem kívánt. A nyugati hadjáratra készülő Szulejmán nem engedhette meg magának, hogy nyugtalan államot hagyjon a háta mögött. Laski nem is elszigetelt török–magyar szerződést kért, hanem a megállapodást az európai hatalmi megosztottság keretébe illesztve. Ferdinánd magyar királyságát sem Párizsban, sem Konstantinápolyban nem ismerték el.

Válaszképpen Habsburg Ferdinánd szintén követeket küldött a Portára. A követség vezetője, Szaltnoki Habardanecz János azzal a megbízással ment a küldöttség élén Isztambulba, hogy a szultánnal ismertesse el Ferdinándot – adó, ajándék vagy váltság fejében – Magyarországot királynak, és kössön vele békét.

Hosszú várakozás után 1528. pünkösd napján hallgatta meg a követeket Szulejmán, akik a szultántól a következő választ kapták: „már nálatok vannak a levelek, amelynek birtokában hazamehettek.” Távozásra azonban csak december végén kaptak engedélyt. Igen megalázó volt a Habsburg küldöttség számára a szultán magatartása. Ferdinánd király követének megérkezésével egyidőben a Habsburg uralkodó Innsbruckban megkapta Szulejmán levelét. A szultán levele török nyelven íródott, s benne jó szomszédságról, békéről, egyetértésről történt említés.

(folytatjuk)

Az egymással rivalizáló két magyar uralkodó, Szapolyai János és Habsburg Ferdinánd harca ellehetlenítette a török elleni felépést